

ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНOSTІ ТАНЦЮВАЛЬНИХ РУХІВ ГЛУХИХ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розглянуто показники сформованості танцювальних рухів глухих дітей молодшого шкільного віку. Доведено, що показники сформованості танцювальних рухів у глухих дітей 6–10 років на констатувальному етапі педагогічного експерименту значно менші порівняно з однолітками без слухової патології. Встановлено, що на контрольному етапі педагогічного експерименту результати за основними складовими танцювальних рухів експериментальної групи суттєво покращились і це доводить ефективність запропонованої методики.

Ключові слова: глухі діти, сформованість, танцювальні рухи.

В умовах науково-технічного прогресу зростає значення координації рухів, тобто прояву таких умінь людини, як: здатність швидко орієнтуватись у просторі; тонко диференціювати свої м'язові відчуття та регулювати міру напруження м'язів; швидко реагувати на сигнали зовнішнього середовища; здатність до збереження рівноваги (М. Бернштейн, Т. Круцевич, В. Лях, Л. Матвєєв, В. Платонов, В. Романенко та ін.).

Нові підходи до вивчення порушень психофізичного розвитку, їх структури, глибини та потенційних можливостей дітей зазначеної категорії потребують ґрунтовного дослідження всіх компонентів спеціальної освіти (змісту, форм, методів), запровадження інноваційних технологій і нових комплексних програм щодо корекційної роботи з такими дітьми. Фізична реабілітація дітей з особливостями психофізичного розвитку є одним із досить важливих напрямів роботи спеціальних закладів, складником оздоровчої та виховної роботи, могутнім засобом зміцнення здоров'я та правильного фізичного розвитку дітей (Н. Байкіна, Б. Сермеєв, Б. Шеремет та ін.).

Ученими (Н. Байкіна, М. Бесарабов, Р. Боскіс, Л. Виготський, О. Гозова, Г. Козирнов, А. Костанян, І. Коцан, І. Ляхова, І. Мусатов, В. Рябичев, Б. Сермеєв, О. Форостян, Л. Цивилєва та ін.) доведено, що порушення слуху впливає на розвиток рухової функції, уповільнює рухові реакції, зменшує швидкість виконання рухів, призводить до порушень координації рухів, нерівномірного розподілу зусиль і в цілому до недостатньої просторової орієнтації.

Аналіз літературних джерел свідчить, що рухова активність, а саме танцювальні рухи як потреба дитини в певній кількості, складі й інтенсивності рухів має важливе значення не тільки для фізичного розвитку, зміцнення здоров'я дітей, а й ефективно впливає на їхній інтелектуальний розвиток. Завдяки танцювальним рухам відбувається пізнання світу предметів, явищ набуття практичних умінь і навичок. У ході навчання танцювальних рухів діти пізнають навколишній світ.

Доведено, що засоби музично-ритмічного виховання, як і засоби фізичного виховання, позитивно впливають на формування пізнавальної активності дітей, на розвиток психічних процесів, знижують ситуативну й особисту занепокоєність.

Аналіз наукової та методичної літератури з досліджуваної проблеми, ознайомлення з практичним досвідом занять музично-ритмічного виховання спеціальних шкіл засвідчив, що питання, пов'язані з раціональним змістом навчальних занять, розробкою засобів, прийомів і методів навчання на цих заняттях, уроках фізичної культури, впливом на рухову сферу глухих дітей, зокрема на координацію рухів, не отримали достатнього висвітлення.

Втрата слуху відбивається на здатності регулювати власні рухові дії. Цим значною мірою і пояснюється та обставина, що глухі значно відстають від ровесників зі збереженим слухом у розвитку швидкості рухів і швидкості рухової реакції (Ж. Шиф [9]).

Результати досліджень І. Ляхової [7] дали підстави стверджувати, що у дітей із цією патологією відносно низький рівень розвитку орієнтації в просторі.

Н. Байкіна [1], Н. Лещій [6], А. Мут'єв [8] та інші стверджують, що втрата слуху відображається і на рівні розвитку фізичних якостей. Втрата слуху також негативно відображається на відчутті ритму і на координації рухів (В. Дзюрин [3], А. Івахненко [4], Я. Крет [5], І. Ляхова [7] та ін.).

У глухих на початковій стадії навчання іде нераціональний розподіл умінь та низький темп рухів порівняно з ровесниками зі збереженим слухом (А. Гозова [2], І. Ляхова [7] та ін.). Автори пояснюють таку уповільненість враженням слухового аналізатора, недостатнім обсягом зворотної зв'язкової інформації.

Глухота часто супроводжується недостатньою функцією вестибулярного аналізатора, що призводить до порушень у координації рухів (А. Івахненко [4]).

Особливу увагу автори звертають на те, що в процесі фізичного виховання в школах для глухих дітей необхідно використовувати усну мову. Включення мовного матеріалу в зміст уроків фізичної культури позитивно впливає на нагромадження і осмислення словарного запасу, пов'язаного з формуванням та вдосконаленням рухових умінь і навичок, а також на розвиток інтелекту глухих дітей. Глухі діти погано опановують логічні зв'язки та відносини між явищами, подіями і вчинками людей. Глухі молодші школярі розуміють причинно-наслідкові відносини стосовно наочної ситуації, в якій ці відносини чітко виявляються. Глухі діти 6–10 років не вміють виявляти приховані причини будь-яких явищ, подій. Представники такого контингенту часто плутають причину із слідством, з метою, супутніми або передуючими явищами, подіями. Вони часто отожднюють причинно-наслідкові та просторово-часові зв'язки [8].

На думку Н. Байкіної, у глухих дітей у процесі навчальних занять активну участь у роботі бере невелика кількість м'язів тіла. Останні перебувають або в стані відносної бездіяльності, або несуть статичне навантаження. М'язи спини навіть за наявності найзручнішого сидіння зазнають значне статичне напруження. При цьому зростає внутрішньо-м'язовий тиск, порушується нормальний кровообіг. Положення сидячи і низька інтенсивність роботи м'язів живота, нижніх і верхніх кінцівок створюють передумови для розвитку застійних явищ у внутрішніх органах, ускладнення крово- та лімфообігу в ногах і руках. Стаз крові в черевній порожнині є причиною недостатнього притоку крові, а з нею і кисню в головний мозок, що знижує працездатність нервових клітин [1].

На думку І. Ляхової [7], найбільш помітні у глухих дітей порушення моторики. У техніці виконання циклічних рухів є відхилення: спостерігається човгача хода, а біг на напівзігнутих ногах при маленькій амплітуді рухів рук і незначному нахилі тулуба. Рухи самі по собі позбавлені пластичності, дії неточні.

Отже, розвиток мовлення, психічний і фізичний розвиток глухих дітей молодшого шкільного віку переплітається один з одним і перебуває у тісному взаємозв'язку, тому для нормального психічного та фізичного розвитку дитині необхідна рухова активність. Втрата слуху і недостатній розвиток мовлення спричиняють у глухих дітей 6–10 років труднощі у розвитку рухових якостей при оволодінні танцювальними рухами, що вимагає проведення спеціальної корекційно-розвивальної роботи, спрямованої на вдосконалення техніки, засобів і прийомів навчально-виховного процесу.

Мета статті – визначити показники сформованості танцювальних рухів глухих дітей молодшого шкільного віку.

У педагогічному експерименті взяли участь 258 осіб молодшого шкільного віку, з яких 158 глухих дітей та 100 дітей без порушення слухового аналізатора цього самого віку. Усі діти були розподілені на три групи: 1) експериментальна група глухих – 77 дітей; 2) контрольна група глухих – 81 дитина; 3) контрольна група дітей без патології слухового аналізатора – 100 осіб. Контрольна група глухих дітей займалась за загальноприйнятою методикою занять музично-ритмічного виховання для глухих дітей, а експериментальна група – за модифікованою й адаптованою нами методикою з урахуванням їх типологічних порушень. За ступенем порушення слухової функції в досліджуваного контингенту глухих дітей втрата слуху становила 75–80 дБ та більше (за класифікацією Л. Неймана), у більшості дітей (51,8%) глухота була вродженою, 41,8% – глухота набута в ранньому віці; у 6,4% визначена хронічна нейросенсорна туговухість IV ступеня.

Для виявлення особливостей розвитку танцювальних рухів цієї категорії осіб і з'ясування ефективності обраних корекційних впливів щодо запропонованих змісту та методики корекційно-розвивальних занять із музично-ритмічного виховання глухих дітей молодшого шкільного віку було використано педагогічне тестування за такими *показниками*: відчуття ритму (за тестами “Ходьба випадами” А. Мура, “Ходьба із підійманням прямої ноги вперед з відведенням рук у сторони” А. Мура, “Спринт у заданому ритмі” В. Ляха); пластичність (за тестами “Приставний крок з невеликим присіданням А. Мура, “Кроки з хлопками” А. Мура); статична та динамічна рівноваги (за тестами Бондаревського (проба Ромберга), “Стійка на носках” В. Ляха, “Кроки вперед з присідом на коліно і утриманням рівноваги” А. Мура); орієнтація у просторі (за тестами “З перекиди вперед” В. Ляха, “Перехід через гімнастичну палицю” за методикою Д. Павлик, “Проскоки по лінії на правій та лівій нозі” Л. Сергієнко); здатність до танцювальної творчості (за тестами “Зображення персонажів”, “Визначення танцювальної активності” А. Мура).

Порівняльний аналіз показників розвитку основних складових танцювальних рухів здійснювався на основі статистичної обробки за критерієм Стюдента на констатувальному етапі педагогічного експерименту в експериментальній групі (ЕГ) та контрольній групі (КГ) глухих дітей виявив відсутність між ними суттєвих розбіжностей ($t_{\text{табл.}} > t_{\text{розн. на рівні значущості } \alpha = 0,05}$). Значні достовірні відмінності тестування показників основних складових танцювальних рухів були відзначені між КГ чуючих дітей і глухими дітьми ЕГ 6–10 років ($P < 0,05$). Так, було констатовано відставання глухих дітей ЕГ від однолітків без порушення слуху за такими показниками: відчуття ритму – на 18,1%; пластич-

ність – на 28,6%; статична та динамічна рівновага – на 47,6%; орієнтація в просторі – на 19,1%; здатність до танцювальної творчості – на 20,9%.

Порівняльний аналіз вихідних результатів діагностики сформованості танцювальних рухів у контрольній та експериментальній групах глухих дітей молодшого шкільного віку виявив відсутність між ними суттєвих розбіжностей (t табл. $> t$ розр., при $\alpha = 0,05$) у показниках, що їх характеризують. Це засвідчило однорідність груп та дало змогу проводити формувальний етап педагогічного експерименту, який включав у себе навчання основним танцювальним рухам у бальних танцях, що найбільш адаптовані для дітей із зазначеною патологією, а також корекцію танцювальних рухів під час цього процесу. Різницю між показниками сформованості танцювальних рухів глухих дітей 6–10 років та їх здорових однолітків на констатувальному етапі педагогічного експерименту наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Різниця між показниками сформованості танцювальних рухів глухих дітей 6–10 років та їх здорових однолітків на констатувальному етапі педагогічного експерименту, %

Група дітей	Відчуття ритму	Пластичність	Статична, динамічна рівновага	Орієнт. у просторі	Танцювальна творчість	Узагальнені результати
КГ чуючих	18,1*	28,6*	47,6*	19,1*	20,9*	26,86
ЕГ глухих						
КГ глухих	2,4	0,02	3,24	5,4	3,3	2,87

Примітки: * – $P < 0,05$.

Таким чином, вихідні результати тестування засвідчили відставання глухих дітей 6–10 років від їхніх однолітків без порушень слухового аналізатора в показниках, що характеризують основні складові танцювальних рухів, формування яких потребує відповідного корекційно-педагогічного впливу.

Аналіз результатів контрольного етапу експерименту (кінцеві результати дослідження) засвідчив, що заняття з музично-ритмічного виховання за запропонованою методикою сприяли суттєвому поліпшенню показників розвитку основних складових танцювальних рухів цього контингенту дітей. Глухі діти 6–10 років ЕГ випередили своїх глухих однолітків із КГ на вірогідно значущу величину ($P < 0,05$) і наблизилися, а за деякими показниками й перевершили результати дітей зі збереженим слухом.

Різницю між показниками сформованості танцювальних рухів глухих дітей 6–10 років та їх здорових однолітків на контрольному етапі педагогічного експерименту наведено в табл. 2.

Кінцеві показники, котрі характеризують здатність до танцювальної творчості, дають змогу стверджувати, що глухі діти контрольної й експериментальної груп за цими показниками істотно відрізняються між собою. Різниця між середніми величинами в цих групах становила 18,32%, що засвідчує ефективність корекційних впливів щодо розвитку здатності до танцювальної творчості й активності у глухих дітей експериментальної групи.

Таблиця 2

**Різниця між показниками сформованості танцювальних рухів
глухих дітей 6–10 років та їх здорових однолітків
на контрольному етапі педагогічного експерименту, %**

Група дітей	Відчуття ритму	Пластичність	Статична, динамічна рівновага	Орієнт. у просторі	Танцювальна творчість	Узагальнені результати
КГ чуючих	2	1,65	14,03*	14,1*	4,47*	6,59
ЕГ глухих						
КГ глухих	18,2*	27,3*	31,5*	13,48*	18,32*	21,76

Примітки: * – $P < 0,05$.

Висновки. Аналіз результатів контрольного етапу педагогічного експерименту показав, що впровадження програми формування танцювальних рухів глухих дітей молодшого шкільного віку та запропонованих нами методів і методичних прийомів навчання найкраще вплинуло на показники, котрі характеризують сформованість основних складових танцювальних рухів глухих дітей 6–10 років.

Вірогідність одержаних результатів підтверджено методами математичної статистики. Показники сформованості танцювальних рухів ЕГ за критерієм Стьюдента поліпшилися на істотно значущу величину порівняно з глухими дітьми КГ, що доводить ефективність змістового наповнення занять музично-ритмічного виховання та запропонованої нами методики формування танцювальних рухів у глухих дітей молодшого шкільного віку.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в удосконаленні системи танцювальних рухів глухих підлітків і дорослих осіб цієї нозологічної групи людей, які розглядатимуться як цілеспрямоване проведення їх дозвілля.

Список використаної літератури

1. Байкина Н.Г. Коррекционные основы физического воспитания глухих школьников : автореф. дис. ... докт. пед. наук / Н.Г. Байкина. – М., 1992. – 30 с.
2. Гозова А.П. Совершенствование познавательной деятельности взрослых глухих в процессе обучения / А.П. Гозова. – М. : Педагогика, 1986. – 175 с.
3. Дзюрич В.В. Влияние нарушений вестибулярной функции на двигательную деятельность глухих школьников / В.В. Дзюрич // VII научная сессия по дефектологии. – М. : АПН РСФСР, 1975. – С. 78–80.
4. Івахненко А.А. Розвиток психомоторної функції глухих дітей молодшого шкільного віку засобами рухливих ігор : автореф. дис. ... канд. пед. наук / А.А. Івахненко. – Одеса, 2012. – 20 с.
5. Крет Я.В. Коррекция психофизического развития глухих детей старшего дошкольного возраста : дис. ... канд. психол. наук / Я.В. Крет. – К., 2000. – 241 с.
6. Лещій Н.П. Розвиток координації рухів у глухих підлітків на уроках фізичної культури : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Н.П. Лещій. – Одеса, 2004. – 20 с.
7. Ляхова І.М. Теоретико-методичні основи корекції рухової сфери дітей зі зниженим слухом засобами фізичного виховання : дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.03 / Інна Миколаївна Ляхова. – Запоріжжя, 2006. – 492 с.

8. Мут'єв А.В. Розвиток рухової сфери глухих школярів засобами спортивних єдиноборств : автореф. дис. ... канд. пед. наук / А.В. Мут'єв. – Одеса, 2003. – 16 с.

9. Шиф Ж.И. Психологические вопросы обучения аномальных детей / Ж.И. Шиф // Основы обучения и воспитания аномальных детей. – М. : Просвещение, 1965. – 147 с.

Стаття надійшла до редакції 11.01.2013.

Статьев С.И. Показатели сформированности танцевальных движений глухих детей младшего школьного возраста

В статье рассмотрены показатели сформированности танцевальных движений глухих детей младшего школьного возраста. Доказано, что показатели сформированности танцевальных движений у глухих детей 6–10 лет на констатирующем этапе педагогического эксперимента значительно меньше по сравнению со сверстниками без слуховой патологии. Установлено, что на контрольном этапе педагогического эксперимента результаты по основным составляющим танцевальных движений экспериментальной группы существенно улучшились и это доказывает эффективность предложенной методики.

Ключевые слова: глухие дети, сформированность, танцевальные движения.

Statiev S. Indicators of formation dance moves deaf children of primary school age

The article describes the parameters of formation dance moves deaf children of primary school age. Proved that the performance of formation dance movements in deaf children of 6–10 years konstatuvalnoi stage of the experiments is much smaller compared with their peers without hearing pathology. Found that in the control stage of the experiments the results of the basic components of dance movements of the experimental group improved significantly and this proves the effectiveness of the proposed technique.

Key words: deaf children being formed, dance moves.